

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Ľudmila Lipková - Rudolf Kucharčík
Článok / Article: K niektorým otázkam súčasného vývoja americko - kubánskych vzťahov
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

LIPKOVÁ, Ľ. - KUCHARČÍK R. 2017. : K niektorým otázkam súčasného vývoja americko - kubánskych vzťahov. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 20, č. 1, 2017. ISSN 1335 – 2741, s. 132-148. Dostupné na internete: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/archiv-vydani/2017/1-2017/ludmila-lipkova-rudolf-kucharcik.html>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

K NIEKTORÝM OTÁZKAM SÚČASNÉHO VÝVOJA AMERICKO – KUBÁNSKYCH VZŤAHOV

SELECTED ASPECTS OF CONTEMPORARY EVOLUTION OF THE U.S. – CUBAN RELATIONS

Ľudmila Lipková – Rudolf Kucharčík*

ABSTRACT

This paper deals with the development of relations between the U.S. and Cuba from 1959 till now. Its aim is to analyse main factors and facts that led to the creation of special relations between these two states. These two neighbouring countries did not maintain diplomatic relations for more than half of the century and their economic relations were frozen as the result of extensive economic embargo imposed by the U.S. However, following certain subjective but especially objective factors, the barriers for development of political and economic cooperation were gradually removed from 2008. Despite that, the relations between the U.S. and Cuba cannot be characterized as friendly. The countries have different social structure and different attitudes toward understanding of such terms as democracy and human rights. Objective development in the world, especially the processes of social and economic globalization lead to the easing of some dogmas and also some social and economic changes are visible slow. Normalization of relations between the U.S. and Cuba should help to improve economic situation on Cuba. However, both players have their own attitude towards the process of liberalization of mutual relations and their further development. Despite that, there is a resumption of dialogue and cooperation between both states.

Key words: US, Cuba, Cuban revolution, normalization of mutual relations, position of the U.S, position of Cuba, perspectives of further development of relations between both states

---

* Dr.h.c. Prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc. pôsobí ako dekanka Fakulty medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: ludmila.lipkova@euba.sk.

PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD. pôsobí ako prodekan pre vzdelávanie na Fakulte medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: rudolf.kucharcik@euba.sk.

Úvod

Vo svetovom spoločenstve v 20. storočí predstavujú americko - kubánske vzťahy osobitnú kapitolu, ktorá je stredobodom skúmania mnohých teoretikov z oblasti politických vied. Ide o dva štáty, ktoré sú si geograficky blízke. Ich ekonomický potenciál je kvantitatívne i kvalitatívne neporovnateľný. Kubánska revolúcia z roku 1959 predstavuje tiež výnimočný fenomén na západnej pologuli. V mnohých štátoch Latinskej Ameriky sa rozvinulo hnutie proti vládnucej moci. Nikde však nedošlo k takým revolučným zmenám ako na Kube. Rovnako riešenie Spojenými štátmi vzťahu ku Kube po prevzatí moci **Fidelom Castrom** je pomerne ojedinelým javom vo svetovom spoločenstve. Žiadny štát vo svete sa nenachádzal v takej dlhodobej ekonomickej a politickej izolácii od svojho vplyvného najbližšieho suseda ako Kuba. Ekonomické embargo vyhlásené Spojenými štátmi na Kubu (Kennedy, 1962) po víťazstve socialistickej revolúcie malo na jej ekonomiku devastujúce účinky. Efekt, ktorý mal byť dosiahnutý zavedením obchodného embarga, však nenaplnil očakávania USA. Na Kube nenastali politické zmeny smerom k demokratizácii spoločnosti a k uplatňovaniu ľudských práv v ponímaní USA. Po takmer polstoročnej ekonomickej a politickej izolácii ostrovného štátu dochádza od roku 2008 k zmene politiky USA voči Kube. Tieto procesy majú svoje objektívne, ale i subjektívne príčiny.

1 Teoretické prístupy k štúdiu americko - kubánskych vzťahov

Latinská Amerika bola už od čias Monroeovej doktríny (1823) súčasťou sféry vplyvu Spojených štátov amerických. **George Friedman** v tejto súvislosti zdôraznil, že „*klúčovým v politike USA voči Latinskej Amerike bolo vždy to, že dôvodom na obavy môže byť iba ... ak sa niektorá strategicky dôležitá oblasť ... ocitne v rukách mocnosti, ktorá by z nej bola schopná ohroziť územie Spojených štátov.*“ (Friedman, 2011, s. 227) História ukázala, že jednou z takýchto oblastí sa stala práve Kuba. Z tohto dôvodu je Kuba laboratóriom pre rozvoj mnohých teoretických koncepcií medzinárodných vzťahov spojených:

- a. so studenou vojnou,
- b. s riešením zásadnej (najväčšej) krízy v rámci studenej vojny,
- c. s diskusiou o účinnosti ekonomických sankcií
- d. s novým postavením štátu, ktorého status sa po páde bipolarity mení.

Čo sa týka politiky USA voči Kube, tá bola vždy špecifická. Už v roku 1823

sa **Thomas Jefferson** vyjadril nasledovne: „*vždy som sa pozeral na Kubu ako na najzaujímavejší doplnok, ktorý by mohol byť pridaný do nášho systému štátov.*“ (Krejčí, 2009, s. 119)

Samozrejme, osobitné postavenie získava Kuba predovšetkým v období studenej vojny a špeciálne počas tzv. Karibskej krízy.

Studená vojna¹ je dodnes predmetom štúdia teoretikov medzinárodných vzťahov. Samostatnou súčasťou výskumu v rámci nej sú práve americko - kubánske vzťahy, ktorým sa venuje táto štúdia. Zlomovým bodom sa stáva pád režimu **Fulgencia Batistu** a nástup **Fidela Castra** k moci (1959).² Pre účely tejto štúdie je nevyhnutné pripomenúť aspoň niektoré teoretické východiská, ktoré politiku oboch súperiacich supervelmocí (aj) voči Kube v období studenej vojny formovali. Podľa amerického tradicionalistu **Normana A. Graebnera** bola „*americká povojnová diplomacia poznamenaná tragickým nesúlalom medzi vznešenými abstraktnými princípmi, ktoré sú jej cieľom a nedostatočnými prostriedkami na ich uskutočnenie.*“ (Drulák, 2009, s. 113) Revizionista **William Appleman Williams** zase tvrdil, že „*Amerika sa pri sebareflexii svojej úlohy vo svete opiera o tri mylné predstavy ... USA sú tradične izolacionistické, USA sú protiimperialistické a napokon, vďaka svojej morálnej, hospodárskej a intelektuálnej prevahe USA môžu vybudovať lepší svet bez toho, aby samé vytvárali impérium. Amerika je pritom od svojho počiatku expanzionistická.*“ (Drulák, 2009, s. 120) Realista **Hans Morgenthau** pripomínal, že „*tradičným cieľom americkej zahraničnej politiky, ktorý bol vytýčený krátko po vzniku USA, bolo zaistenie vlastnej bezpečnosti cestou udržania prevahy v západnej hemisfére.*“ (Drulák, 2009, s. 179) Ruský revizionista **Genrich Trofimenko** z opačného ideologického pohľadu zdôraznil, že „*víťazstvom ZSSR vo vojne a víťazstvom čínskej revolúcie vznikla pre USA neprijateľná situácia vychýlenia svetovej rovnováhy síl v prospech Moskvy.*“ (Drulák, 2009, s. 223)

Zásadným prelomom nielen pre vývoj medzinárodných vzťahov, ale aj pre teóriu medzinárodných vzťahov sa stáva Kubánska kríza (1962).

Podľa **Adolfa Novotného** bola Kubánska kríza zo strany ZSSR „*hazardným pokusom a to z dôvodu snahy obnoviť strategickú rovnováhu medzi oboma veľmocami narušenú vybudovaním amerických jadrových základní s raketami*

---

¹ Základom politiky USA voči ZSSR sa v čase studenej vojny stala idea zadržovania komunizmu formulovaná v roku 1947 v Trumanovej doktríne. Tá bola neskôr nahradená koncepciou zatlačovania komunizmu.

² Výskum americko - kubánskych vzťahov nie je prirodzene limitovaný len obdobím studenej vojny. Tá však predstavuje medzník vo vzťahu oboch krajín.

Jupiter v Turecku, ako aj z dôvodu snahy vytvoriť strategickú situáciu, ktorú by bolo možné využiť k diplomatickému nátlaku na Spojené štáty pri riešení v tej dobe prebiehajúcej druhej berlínskej krízy a v otázke uznania NDR.“ (Novotný, 2011, s. 78)

Pre USA predstavovala Kubánska kríza zlom v inej oblasti. Podľa **Z. Brzezinskeho** „Amerika s hrôzou pochopila, že moderné technológie urobili z nezraniteľnosti vec minulú ... neustále narastali obavy, že nukleárne zastrašovanie je veľmi labilnou záležitosťou, vojenski stratégovia pochybovali o tom, či by dokázali odvrátiť sovietsky atómový útok a desila ich predstava, že by mohlo dôjsť k nechcenému odpáleniu atómovej bomby.“ (Brzezinski, 2004, s. 21)

Osobitnou otázkou sa pre teoretikov stala účinnosť ekonomických sankcií, ktoré boli uvalené na kubánsky režim. **J. S. Nye** pripúšťa, že uvalenie sankcií „nebolo efektívne v prípade pádu **Castrovho** režimu, bolo však efektívne pri nákladoch, ktoré vyčerpávali **Castrov** režim. Vojenský zásah síce mohol prispieť k pádu **Castrovho** režimu (ale nemusel – príkladom je neúspech v Zátoke sviň), ale berúc do úvahy možné vojenské náklady, sankcie sa ukázali byť najefektívnejšou politickou voľbou.“ (Nye, 2011, s. 73 - 74)

Grace Livingstoneová tento spôsob americkej politiky voči USA kritizuje. Podľa nej embargo „dávalo Kube len malú šancu na rozvoj a viedlo k závislosti na sovietskych dodávkach ropy a iných komodít. Nezmieriteľnosť USA posilňovala na Kube zástancov tvrdej línie využívajúcich hrozby vonkajšieho ohrozenia k obmedzovaniu občianskych slobôd. Na strane druhej snaha o vyvarovanie sa druhej Kuby ... dala americkým prezidentom ďalšiu zámienuku pre podporu autoritatívnych režimov a násilníckych milícií v Latinskej Amerike.“ (Livingstoneová, 2011, s. 57)

V postbipolárnom období sa pozícia Kuby v medzinárodnej politike mení a s tým súvisí aj pohľad teoretikov na ňu. V žiadnom prípade sa ale jej význam nemarginalizuje. Podľa slov **Georga Friedmana** Kuba už v súčasnosti nemá „veľmocenského patróna“ (Friedman, 2011, s. 230), ale „ak sa objaví nejaký globálny konkurent Spojených štátov, práve Kuba sa stane bodom na mape sveta, odkiaľ sa bude dať vyvíjať najväčší nátlak na USA. To robí z Kuby métu, o ktorú sa USA budú usilovať. Z dlhodobého hľadiska je obnovenie vplyvu USA na Kube racionálnou preventívnou politikou a je vysoko žiadúce dosiahnuť to skôr, než sa objaví nejaký globálny konkurent, ktorý zvýši ponuku a tým aj cenu ostrova.“ (Friedman, 2011, s. 230)

2 Vývoj americko – kubánskych vzťahov

Ostrov Kuba objavil 28. októbra 1492 so svojou výpravou na západnú pologuľu **Krištof Kolumbus**. Kuba získala nezávislosť ako jedna z posledných španielskych kolónii v roku 1902. (Hunt, 2017) Po získaní formálnej nezávislosti od Španielska však štát zostal v silnej politickej i ekonomickej závislosti od USA. Ekonomia Kuby bola jednostranne zameraná na produkciu cukru a tabaku a ich následný export. Nespokojnosť s režimom **Fulgencia Batistu Zaldivara**, ktorý vládol na Kube od roku 1940, viedla v 50. rokoch k odporu obyvateľstva a vyvrcholila revolúciou. Po neúspešnom pokuse o prevrat v roku 1953 pri útoku na kasárne Moncada v Santiago de Cuba sa **Fidel Castro** spolu s ďalšími revolucionármi v roku 1959 ujal moci v štáte. V roku 1960 vyhlásil vodca kubánskej revolúcie **Fidel Castro**, že kubánska revolúcia má socialistický charakter. V štáte sa začali uskutočňovať spoločenské a ekonomické zmeny. Bola ustanovená vláda jednej politickej strany. Činnosť ostatných politických strán bola minimalizovaná a tieto prestali mať reálny politických vplyv v štáte.

V ekonomickej oblasti začala nová kubánska vláda uskutočňovať znárodňovanie. V tom čase boli 2/3 kubánskej ekonomiky ovládané americkými korporáciami. Americké korporácie ročne investovali do kubánskej ekonomiky 355 mil USD a v rokoch 1951 až 1959 repatriovali z Kuby 800 mil. USD zisku. Americké spoločnosti so sídlom na Kube vlastnili 90 % kapacít ťažobného priemyslu, 90 % zariadení na výrobu elektriny, 80 % telekomunikačných spoločností a 50 % kapacít na pestovanie a spracovanie cukrovej trstiny (Kozichev, 2016). Ekonomický vplyv USA na ekonomiku Kuby bol enormný.

2.1 Zavedenie ekonomických sankcií voči Kube

Dňa 10. októbra 1960 vyhlásili USA ako retorzné opatrenie na kubánsku revolúciu a následnú expropriáciu majetku amerických občanov a firiem obchodné embargo na dodávky amerického tovaru na Kubu. (Kozichev, 2016) K vyvlastneniu majetku došlo u cca 6 tisíc fyzických a právnických osôb USA, medzi ktorými boli také firmy ako napríklad Coca Cola, Exxon Mobil, Texaco, ai. Do roku 2009 boli sankcie voči Kube zo strany niekoľkokrát rozširované a sprísnené. Zo embarga boli vyňaté iba dodávky potravín a liekov v záujme nepoškodenia širokých mäs kubánskeho obyvateľstva. Americkí občania mali zakázané navštíviť Kubu alebo uzatvárať obchodné kontrakty na jej území. Postupne došlo k takmer úplnej ekonomickej blokáde Kuby zo strany USA.

Od vyhlásenia socialistického charakteru kubánskej revolúcie až do začiatku

90. rokov 20. storočia, do rozpadu ZSSR a do zmeny politickej a ekonomickej situácie v ZSSR, mala Kuba politickú i ekonomickú oporu v ZSSR. Po rozpade ZSSR však stratila Kuba ekonomickú podporu od svojho najvplyvnejšieho spojenca. Okrem ekonomickej pomoci sa výrazne obmedzil i vzájomný obchod, ktorý klesol začiatkom 90. rokov v porovnaní s obdobím pred rokom 1990 o 80 %. Priemyselná výroba na Kuba sa znížila o 34 %. Nastal kolaps kubánskej ekonomiky. (Hunt, 2017)

Prijatie Helms Burtonovho zákona z roku 1996 viedlo k sankciám i voči tretím štátom (Hoffmann, 1998), pokiaľ tieto poskytovali ostrovu hospodársku pomoc alebo jej predávali zbrane. Sankciám podliehali aj zahraničné firmy, ktoré obchodovali s Kubou. Obchodné lode, ktoré dodávali tovar na Kubu a kotvili v kubánskych prístavoch, mali následne tri mesiace zakázané kotviť v amerických prístavoch. Od roku 1966 mali americkí občania zákaz niekoľko rokov navštevovať Kubu. (Mezhgosudarstvennyye otnosheniya..., 2016)

V roku 2009 sa začal zo strany USA proces postupnej redukcie cestovného a obchodného embarga uplatňovaného voči Kube. Sankcie sa uvoľňujú v humanitárnej oblasti a v oblasti politického dialógu. Americkí občania môžu každoročne navštevovať svojich príbuzných. Bez obmedzenia môžu navštevovať Kubu študenti a misionári, ktorých poslaním je šíriť na Kube liberálne myšlienky a propagovať západné hodnoty. Normalizácia, či liberalizácia vzťahov s Kubou má za úlohu urýchliť politické zmeny na Kube.

2.2 Politika USA voči Kube od roku 1960

Po víťazstve kubánskej revolúcie organizovali USA mnohé akcie na zvrhnutie, resp. oslabenie režimu **Fidela Castra**. V apríli 1961 CIA podporila vylodenie 1400 kubánskych kontrarevolucionárov v Zálive sviň, aby zvrhli vládu **Fidela Castra**. V roku 1962 sa rozvinula Karibská kríza, ktorá postavila ZSSR a USA na pokraj jadrovej vojny. USA obvinili ZSSR v rozmiestnení na území Kuby jadrových rakiet s doletom až na Washington. ZSSR to pokladalo za svoju odpoveď na rozmiestnenie analogických amerických rakiet v Turecku, ktoré mali dolet do Moskvy. **Nikita Chruščov** a **John Kennedy** dosiahli pri riešení karibskej krízy konsenzus, ktorého výsledkom bolo demontovanie sovietskych rakiet na Kube a zrušenia blokády Kuby zo strany USA. USA tiež zaručili nedotknuteľnosť režimu **Fidela Castra**. (Hunt, 2017) Počas vlády prezidentov **Johna Kennedyho**, **Jimmyho Cartera**, **Geralda Forda** boli USA ochotné

v určitej miere normalizovať politické a ekonomické vzťahy s Kubou a zmierniť sankcie voči Kube. K reálnemu zlepšeniu vzťahov však nedošlo. Počnúc vládou **Ronalda Reagana**, zarytého antikomunistu, **Georgea Busha**, **Billa Clintona** a **Georgea Busha** mladšieho nezaznamenávali vzťahy medzi oboma štátmi takmer žiadne známky normalizácie.

V roku 1995 za vlády prezidenta **Billa Clintona** začali USA uplatňovať voči Kube „politiku suchých – mokrých nôh“. V rámci tejto politiky kubánski imigranti, ktorí sa dostali ilegálne na územie USA, mohli požiadať o ročný prechodný pobyt, zatiaľ čo občania iných štátov boli deportovaní. Za vlády prezidenta **Billa Clintona** však došlo i k niektorým liberalizačným opatreniam vo vzťahu s Kubou. Časť podnikateľskej lobby v USA vyvíjala a dodnes vyvíja tlak na americkú vládu, aby uvoľnila embargo na obchod s Kubou. Pod vplyvom farmárskej lobby bol prijatý Trade Sanctions Reform Acts (Trade Sanctions Reform..., 2017), v rámci ktorého bol uvoľnený široký sortiment poľnohospodárskych tovarov od potravín až po hnojivá a drevnú hmotu, ktoré bolo možné začať vyvážať na Kubu. (Kozichev, 2016) Od roku 2001 sa začali uskutočňovať návštevy amerických kongresmanov a senátorov spolu s podnikateľmi na Kubu. V roku 2002 navštívil Kubu bývalý americký prezident **James Carter**. (McCoy, 2015) V rámci tejto návštevy boli prerokované s kubánskou stranou štyri normalizačné body: zrušenie cestovného embarga, t. j. zrušenie obmedzení na cesty na Kubu amerických občanov, zrušenie obchodného embarga, vyriešenie otázok súvisiacich so znárodnením majetku amerických fyzických a právnických osôb po roku 1959 a možnosti využitia kubánskej diaspory v USA ako sprostredkovateľa pre procesy zblížovania oboch štátov. Farmárska lobby si vybojovala u **Georgea Busha** ml. ďalšiu liberalizáciu obchodu s Kubou a zrušenie embarga na dodávky poľnohospodárskych tovarov na Kubu.

3 Liberalizácia vzťahov USA a Kube po nástupe Baracka Obamu a Raúla Castra

Po nástupe do prezidentského úradu začal **Barack Obama** v roku 2008 novú etapu v politických vzťahoch USA s Kubou. Začal sa koniec „doby ľadovej“ vo vzájomných vzťahoch. Sankcie sa ukázali ako bezperspektívne. Boli zmiernené obmedzenia v spolupráci v oblasti cestovného ruchu, obchodu a financií. Bolo zriadené priame telefonické spojenie s medzi USA a Kubou, ktoré sa predtým uskutočňovalo cez tretie štáty. Od roku 1966 mali americkí

občania úplný zákaz cestovať na Kubu. Súčasťou normalizácie vzťahov je i uvoľnenie a zjednodušenie súkromných ciest na Kubu. Dovtedy mohli americkí občania cestovať na Kubu iba cez tretie štáty, najmä Mexiko a Kanadu. Bolo obnovené námorné, letecké a poštové spojenie medzi oboma štátmi. (Kozichev, 2016)

V roku 2014 sa predstavitelia USA a Kuby dohodli na normalizácii vzťahov. V apríli 2015 sa uskutočnili historické rokovania a v máji 2015 Ministerstvo zahraničných vecí USA vyradilo Kubu zo zoznamu štátov, podporujúcich terorizmus. (Proryv blokady..., 2016)

Barack Obama požiadal americký kongres o zrušenie obchodného embarga voči Kube. Prezident **Obama** priznal, že 50-ročná politika obmedzovania vzťahov s Kubou nie je efektívna. Napriek polstoročnej izolácii na Kube stále vládne **Castrov** režim. Medzinárodná ekonomická a politická izolácia Kuby škodí predovšetkým obyčajným občanom Kuby. USA, podľa **Baracku Obamu**, budú naďalej podporovať slobodu a demokraciu vo svete, môžu však používať aj iné metódy, než ekonomickú blokádu a vyostrovať konfrontáciu medzi oboma štátmi. (Boyer, 2015)

V rámci zmeny politického prístupu USA voči Kube boli vymedzené tieto kľúčové faktory zmeny: USA otvorila na Kube svoj zastupiteľský úrad, USA s Kubou rokovali o otázkach migrácie, obchodu s narkotikami, obchodu s ľuďmi, ochrane životného prostredia, o uvoľnení cestovného embarga. Úplne tento zákaz môže zrušiť iba Kongres US, na návštevu príbuzných budú USA vydávať osobitné povolenia, rovnako ako novinárom, vedcom a odborníkom, ktorí budú rozvíjať spoluprácu s Kubou. Rozšíri sa obchod s Kubou. Súkromné firmy na Kube budú môcť nakupovať v USA stavebný materiál a poľnohospodárske stroje. Americkí občania, ktorí získajú oficiálne povolenie a navštívia Kubu, môžu priviezť do USA pre svoju osobnú potrebu tabakové výrobky a alkoholické nápoje pre svoju vlastnú spotrebu. Americké banky budú môcť otvárať svoje pobočky na Kube, americkí občania môžu uskutočňovať peňažné prevody na Kubu do výšky 2000 USD. Rozšíri sa export telekomunikačných zariadení na Kubu. USA majú záujem o spoločný medicínsky výskum, nákup vybraných kubánskych farmaceutických výrobkov. Rozvoj humanitárnej spolupráce, poskytovanie štipendií na medicínsky výskum. USA bude podporovať budovanie infraštruktúry na Kube.

12. januára 2017 bola „politika suchých-mokrých nôh“ zrušená. Všetci ilegálni imigranti z Kuby, ktorí vstúpia na územie USA, budú deportovaní. Kuba sa zaviazala, že ich prijme naspäť. USA poskytujú kubánskym občanom ročne

20 000 víz na trvalý pobyt. Taktiež bol zrušený systém „Parole“. USA nebudú poskytovať prechodný pobyt kubánskym zdravotníckym pracovníkom, ktorí pôsobia v tretích štátoch v rámci programu medzinárodnej zdravotníckej spolupráce. (SSHA — Kuba: konets..., 2017) Po víťazstve **Castro**ho režimu na Kube opustilo Kubu 2 milióny občanov, z ktorých takmer 86 % emigrovalo do USA. (Kozichev, 2016)

4 Snahy o medzinárodnopolitickú izoláciu Kuby

USA vyvíjali snahu o izoláciu Kuby i na medzinárodnom poli. V roku 1961 boli z iniciatívy USA prerušené medzi oboma štátmi diplomatické styky. (United States severs..., 2017) Z iniciatívy USA bola Kuba v roku 1962 vylúčená z Organizácie amerických štátov a všetky latinskoamerické štáty okrem Mexika s ňou prerušili diplomatické styky. (Mezhgosudarstvennyye otnosheniya..., 2016) Kuba si od revolúcie v roku 1959 budovala svoje pozície v medzinárodnom spoločenstve najmä medzi rozvojovými štátmi, okrem budovania vzťahov so ZSSR a jeho spojencami. Kuba je členom alebo pozorovateľom 70 medzinárodných organizácií (Caribbeaninsider, 2013), má významné postavenie aj v Hnutí nezúčastnených, ktoré sa sformovalo v roku 1961. Kuba sa vtedy stala jediným členským štátom z regiónu Latinskej Ameriky. Dnes má hnutie nezúčastnených 118 členských štátov, t. j. 2/3 členských štátov Organizácie spojených národov. **Fidel Castro** patril k najvýraznejším osobnostiam Hnutia nezúčastnených popri zakladateľovi **Josifovi Brozovi Titovi**. (NTI, 2017) Začiatkom 80. rokov 20. storočia bola Kuba obvinená zo strany USA z vyzývania k revolúciám v štátoch Latinskej Ameriky. V roku 1982 Ministerstvo zahraničných vecí zaradilo Kubu do zoznamu štátov, ktoré podporujú terorizmus a boli voči nej uplatnené ďalšie ekonomické sankcie. V roku 2010 bola Kuba spoluzakladateľom Spoločenstva latinskoamerických a karibských štátov, ktoré bolo vytvorené ako protiváha Organizácii amerických štátov. (CELAC, 2017)

V roku 1961 boli z iniciatívy USA prerušené diplomatické styky USA s Kubou. Od 1. 9. 1977 do opätovného nadviazania diplomatických vzťahov sa vzťahy medzi oboma štátmi zabezpečovali prostredníctvom veľvyslanectva Švajčiarskej konfederácie, kde pôsobilo 51 amerických diplomatov a 300 kubánskych pracovníkov. (Hook – Reinhard, 2014) USA a Kuba oficiálne obnovili diplomatické styky 20. júla 2015. (Gazeta, 2015) Kubánsky minister zahraničných vecí prvý raz od roku 1959 oficiálne navštívil USA. (Posle 54 let...,

2015) Za nového kubánskeho veľvyslanca v USA bol vymenovaný **José Ramon Canabas**. Zastupiteľský úrad USA v Havane znovu otvoril v auguste 2015 minister zahraničných vecí USA **John Kerry**. (US flag raised..., 2015) Za chargé d'affaires bol vymenovaný **Jeffry DeLaurentis**, dovtedajší šéf americkej misie na švajčiarskom zastupiteľskom úrade v Havane. Po schválení senátom začal v septembri 2016 vykonávať svoju misiu vo funkcii veľvyslanca. (Davis, 2016) V priebehu viac ako polstoročia od roku 1959 do súčasnosti sa pozícia Kuby v medzinárodnom spoločenstve stabilizovala a väčšina štátov sveta udržiava s Kubou štandardné politické a ekonomické vzťahy. Politická situácia vo svete sa v porovnaní s obdobi pred polstoročím zmenila. V mnohých štátoch, najmä Latinskej Ameriky sa zmenila vnútropolitická situácia. Tieto štáty sú menej politicky a ekonomicky závislé na USA. V súčasnosti udržiava Kuba diplomatické a konzulárne vzťahy so 187 štátmi. Má otvorené diplomatické zastúpenia v 170 štátoch, 119 zastupiteľských úradov, 1 oddelenie záujmov, 21 konzulárnych úradov, 3 diplomatické úrady a 4 stále zastúpenia v medzinárodných organizáciách.

5 Súčasná situácia v americko – kubánskych vzťahoch

Barack Obama navštívil Kubu v 20. marca 2016. Bola to prvá návšteva amerického prezidenta od roku 1928 na Kube, keď krajinu navštívil vtedajší americký prezident **Calvin Coolidge**. (Obama visits Cuba, 2016) Boli zrušené mnohé obmedzenia zo strany USA voči Kube. Mnohé americké firmy začali pôsobiť na Kube. Veľký vplyv na zlepšenie vzťahov mal aj **Raúl Castro**. Na rozdiel od svojho brata **Fidela** je **Raúl Castro** pripravený prispievať k zlepšeniu vzájomných kubánsko – amerických vzťahov. **Raúl Castro** uviedol, že v súčasnom svete je dialóg lepší, než konfrontácia, súčasne však oznámil, že sa Kuba nevzdáva revolučných zásad. Kuba prejavila ochotu začať novú etapu vo vzájomných americko – kubánskych vzťahoch na základe vzájomnej úcty rôznych pozícií oboch strán. Nie je ochotná robiť ústupky.

S nástupom nového amerického prezidenta **Donalda Trumpa** je teoreticky možné očakávať niektoré zmeny v politike USA voči Kube.

Donald Trump vo svojej predvolebnej kampani označoval za chybu začatý dialóg s Kubou. Pokladá proces normalizácie vzťahov s Kubou za jednostranne výhodný pre Kubu. Podporoval zachovanie všetkých sankcií a obmedzení vo vzťahu ku Kube, pokiaľ kubánske vedenie nezačne uskutočňovať demokratické premeny. (Pereda, 2016) USA sa sústreďia na dodržiavanie najmä ľudských

práv na Kube, t. j. musí byť zabezpečená politická a náboženská sloboda a musia byť oslobodení politickí väzni. Kuba musí splniť všetky podmienky USA, inak budú zrušené prijaté liberalizačné opatrenia. (Golos Ameriki, 2017)

Napriek vyhláseniam **Donald Trumpa** pokračuje uvoľňovanie obchodného embarga voči Kube. Dňa 5. januára 2017 bol podpísaný prvý obchodný kontrakt po začatí normalizácie vzťahov medzi oboma krajinami o dodávkach tovaru z Kuby do USA. Predmetom prvého kontraktu sú dodávky dreveného uhlia marabu, za cenu 420 USD za jednu tonu, čo je cena vyššia ako cena svetová (340 – 380 USD/t). Pretože v USA je veľký dopyt po danom ekologickom drevenom uhlí. Okrem dreveného uhlia bude Kuba dodávať do USA i kávu a med. (Rossiyskaya Gazeta, 2017) 24. januára 2017 prvý raz za posledných 50 rokov priplával náklad s dvomi kontajnermi špeciálneho dreveného uhlia marabu z Kuby do USA. (Vpervyye za 50 let..., 2017)

6 Ekonomická situácia na Kube

Ekonomická situácia na Kube je zložitá vzhľadom na vyše polstoročia uplatňované embargo a nedostatočne efektívne riadenú ekonomiku prostredníctvom centrálného plánovania. Hrubý domáci produkt na obyvateľa dosahuje v nominálnom vyjadrení 6 156 USD per capita a v parite kúpnej sily 19 950 USD per capita. (Tradingeconomics, 2017) Zásadným problémom ekonomiky Kuby je jej nerozvinutá a zaostalá odvetvová štruktúra, takmer úplná významná závislosť na dovoze potravín a nedostatok domácich zdrojov ekonomického rastu. Kuba sa vzhľadom k svojej geografickej polohe a svojmu doterajšiemu ekonomickému rozvoju stala silne závislou na zahraničných trhoch. Kuba 85 % spotrebovaných potravín importuje, najmä z USA. (FITA, 2014) Napriek čiastočným liberalizačným opatreniam v ekonomike, t. j. povoleniu súkromného podnikania v niektorých odvetviach, domáce zdroje neumožňujú zabezpečiť hospodársky rast, ktorý by viedol k zásadnému zvýšeniu životnej úrovne obyvateľstva. Kuba plánuje v najbližších rokoch zabezpečiť štvorpercentný hospodársky rast, pre zabezpečenie takého rastu potrebuje krajina prilákať zahraničné investície v objeme aspoň 3 mld. USD. (Vpervyye za 50 let..., 2017) Tento cieľ je možné dosiahnuť iba v podmienkach ďalšieho uvoľňovania obchodu a širokej, najmä investičnej spolupráce, hlavne s USA. Kubánsky export do USA podporí domácu ekonomiku rastom výroby. Import tovaru na Kubu z USA zabezpečí obyvateľstvo spotrebným tovarom a firmy v oblasti výroby a služieb modernými výrobnými zariadeniami. Vzájomný

zahraničnoobchodný obrat medzi USA a Kubou by mal po ďalšej liberalizácii dosiahnuť až 6 mld. USD ročne. V roku 2015 dosiahol kubánsky export do USA iba 380 mil. USD. (Vpervyye za 50 let..., 2017)

Pozoruhodná je štruktúra devízových príjmov krajiny. Kuba v súčasnosti eviduje tri zdroje devízových príjmov. Najvýznamnejšou devízovou príjmovou položkou sú remitencie z príjmov kubánskych lekárov, zdravotníkov a učiteľov pôsobiacich v zahraničí, najmä v štátoch Latinskej Ameriky. Druhou najvýznamnejšou príjmovou položkou sú služby, ktoré kubánske zariadenia cestovného ruchu, hotely a reštaurácie poskytujú zahraničným turistom. Každoročne navštívia Kubu 3 milióny zahraničných turistov, ktorí znamenajú ročný príjem pre Kubu 3 mld. USD. Normalizácia politických vzťahov s USA znamená i väčší prílev amerických turistov. (Uluchsheniye otnosheniy..., 2017) Príjem z cestovného ruchu znamená pre Kubu okolo 2,5 % z HDP. (Cuba economy 2017) Posledná tretina devízových príjmov sú príjmy z exportu hmotného tovaru, predovšetkým cukru, alkoholických nápojov, tabakových výrobkov, nerastrných surovín a farmaceutických výrobkov. Liberalizáciou obchodu s USA sa zvýši i objem kubánskeho exportu. Asi 2 mld. USD ročne predstavujú transfery rodinných príslušníkov žijúcich v zahraničí. (Kozichev, 2016)

7 Faktory ovplyvňujúce zlepšenie americko - kubánskych vzťahov

Politiky vlád oboch štátov sa zásadne navzájom odlišujú. Súčasne sú si oba štáty blízke geograficky a tiež etnicky. Oba štáty po svojom chápu pojem demokracia a ľudské práva, rozvíjajú svoje v rámci zásadne odlišných ekonomických systémov. Politika izolácie Kuby zo strany USA nebola efektívna a nevedla k dosiahnutiu cieľa. Politika normalizácie neznamená zmenu cieľov, ale iba zmenu metódy. Odstránenie blokády Kuby bude viesť k ešte väčšej ekonomickej závislosti ostrova na USA a k zvýšeniu vplyvu USA na prebiehajúce politické a ekonomické procesy. Nie revolučnou, ale evolučnou cestou. Ďalším následkom americko - kubánskeho zblíženia a cieľom americkej politiky voči Kube môže byť snaha o posilnenie pozícií USA v Latinskej Amerike, zlepšenie spolupráce a prehĺbenie dialógu so štátmi západnej pologule.

Možno definovať niekoľko faktorov vedúcich k zmene k americko - kubánskych vzťahov. Zo subjektívnych faktorov treba zdôrazniť úlohu osobností

v celom procese, t. j. osobnosť amerického prezidenta **Baracka Obamu** a kubánskeho prezidenta **Raúla Castra**. Kubánsky prezident **Raúl Castro** predstavuje na čele kubánskej spoločnosti liberálnejšieho politika v porovnaní s jeho bratom, vodcom kubánskej revolúcie **Fidelom Castrom**. Okrem tejto subjektívnej príčiny je bezpochyby potrebné zohľadniť i politickú a ekonomickú situáciu na Kube. Po rozpade ZSSR prišla Kuba o výraznú ekonomickú podporu, čo sa odráža i na situácii na Kube. V posledných rokoch Kuba stratila ďalšieho svojho výrazného podporovateľa v osobe venezuelskeho prezidenta **Huga Chavéza**. Jeho nástupca **Nicolas Maduro** sa nachádza v podstatne zložitejšej politickej i ekonomickej situácii. A možnosti ekonomickej podpory Kuby sú viac limitované. S poklesom cien ropy na svetových trhoch sa zhoršuje ekonomická situácia vo Venezuele a v súvislosti s tým sa zhoršuje a oslabuje i pozícia **Nicolasa Madura** ako prezidenta i ako kubánskeho spojenca.

Úloha štátu je však stále rozhodujúca v ekonomike. Napriek tomu, že Kuba uskutočňuje postupné ekonomické reformy po vzore ČĽR a uvoľňuje súkromné podnikanie, no pre zabezpečenie hospodárskeho rastu potrebuje aj externé zdroje hospodárskeho rastu, t. j. zahraničný kapitál v podobe zahraničných investorov. Súčasné politické kubánske vedenie si je vedomé skutočnosti, že pre ďalší ekonomický rozvoj v krajine je treba pristúpiť na politické kompromisy. Napriek výrazným úspechom Kuby od víťazstva revolúcie v oblasti školstva a zdravotníctva, oblasť ekonomiky si žiada výrazné prorastové impulzy. Bez ekonomického napredovania by bolo možné očakávať rast nespokojnosti kubánskeho obyvateľstva v politickej oblasti.

Záver

Zmena pozície USA vo vzťahu k politike na Kube bola tiež vyvolaná subjektívnym faktorom v podobe osobnosti amerického prezidenta **Baracka Obamu**, ktorý si vo svojom druhom funkčnom období mohol dovoliť viac-menej zohľadňovať negatívnu verejnú mienku voči tejto svojej politike, pretože už opätovne kandidovať nemohol. Treba však spomenúť i objektívny faktor a to pôsobenie americkej podnikateľskej lobby, ktorá vidí v ekonomike Kuby svoju príležitosť. Za 50 rokov embarga na Kubu zo strany USA sa škody spôsobené kubánskej ekonomike v roku 2009 odhadovali na 1,1 trilióna USD. Ročné straty pre USA sa odhadujú na 1,2 mld USD. (SSHA i Kuba..., 2017)

Treba povedať, tak ako už bolo uvedené, že likvidácia režimu **Fidela Castra**, čo bolo hlavným cieľom uvalenia ekonomických sankcií, sa z

objektívnych príčin nepodarila. Americká strana sa pokúša zmeniť režim evolučnou cestou. Pozícia USA najmä v štátoch Latinskej Ameriky v dôsledku izolacionistickej politiky voči Kube viedla k zhoršeniu pozície USA. Americké štáty dokonca vytvorili alternatívnu štruktúru k Organizácii amerických štátov, z ktorého bola Kuba v roku 1962 vylúčená. (OAS, 2017) V roku 2010 bolo vytvorené Spoločenstvo latinskoamerických a karibských štátov (CELAC), ktorého členom je Kuba, členom však nie sú USA. (CELAC, 2017) USA sa rozhodli zvýšiť úlohu mäkkej sily na úkor tvrdej sily.

Normalizácia vzťahov USA a Kuby bude vzájomne prospešná pre oba štáty. Určite viac získa z liberalizácie vzťahov Kuba, ktorá je na ekonomike USA silne závislá. Uregulovanie vzájomných americko – kubánskych vzťahov je v záujme štátov regiónu, ale i celého svetového spoločenstva.

Literatúra:

- BOYER, D. 2015. *Obama says his Cuba policy is working, tells Congress to lift embargo*. [online] 17. 12. 2015. [cit.13.2.2017] Dostupné na internete: <http://www.washingtontimes.com/news/2015/dec/17/obama-says-his-cuba-policy-working-tells-congress/>
- BRZEZINSKI, Z. 2004. *Volba: Globální nadvláda nebo globální vedení*. Praha: Mladá fronta, 2004. 290 s. ISBN 80-204-1179-8.
- CARIBBEANINSIDER. 2013. [online] [cit.4.5.2013] Dostupné na internete: www.caribbeaninsider.com.
- CELAC. 2017. [online] Community of Latin American & Caribbean States, 2017. [cit. 15.2.2017] Dostupné na internete: <http://celacinternational.org/>.
- Cuba economy 2017*. [online] Odora, 12. 1. 2017 [cit.15.2.2017] Dostupné na internete: http://www.theodora.com/wfbcurent/cuba/cuba_economy.html.
- DAVIS, J. H. 2016. *Obama Nominates First Ambassador to Cuba in Over 50 Years* [online] New York Times, 27. 9. 2016. [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: <https://www.nytimes.com/2016/09/28/us/politics/cuba-us-ambassador.html>.
- DRULÁK, P. 2009. *Metafory studené války. Interpretace politického fenoménu*. Praha: Portál, 2009. 293 s. ISBN 978-80-7367-594-3.
- FITA. 2014. *Cuba*. [online] The Federation of International Trade Associations, október 2014. [cit.15.2.2017] Dostupné na internete: <http://fita.org/countries/cuba.html>.

- FRIEDMAN, G. 2011. *Nasledujúce desaťročie*. Bratislava: Ikar, 2011. 288 s. ISBN 978-80-551-2625-8.
- GAZETA. 2015. [online] 20. 7. 2015. [cit.13.2.2017] Dostupné na internete: https://www.gazeta.ru/politics/2015/07/20_a_7650273.
- GOLOS AMERIKI. 2017. [online] [cit.13.2.2017] Dostupné na internete: <http://www.golos-ameriki.ru/>.
- HOFFMANN, B. 1998. *The Helms-Burton law and its consequences for Cuba, the United States and Europe*. [online] 24. - 26. 9. 1998 [cit.15.2.2017] Dostupné na internete: <http://lasa.international.pitt.edu/LASA98/Hoffmann.pdf>
- HOOK, J. – REINHARD, B. 2014. *Cuba Move Shakes Up White House Race*. [online] The Wall Street Journal, 17. 12. 2014. [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: <https://www.wsj.com/articles/cuba-move-shakes-up-white-house-race-1418863021>.
- HUNT, N. 2017. *History of Cuban Nation, from Colonial Days to the Present*. [online] 2017 [cit.13.2.2017] Dostupné na internete: www.cubahistory.org.
- KENNEDY, J. F. 1962. *Proclamation 3447—Embargo on All Trade with Cuba*. [online] 3.2.1962 [cit.15.2.2017] Dostupné na internete: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=58824>
- KOZICHEV, E. (Козичев, Е.) 2016. *Что нужно знаць об адношэньях США і Кубы*. (Что нужно знать об отношениях США и Кубы.) [online] 22. 3. 2016. [cit.15.2.2017] Dostupné na internete: <http://www.kommersant.ru/doc/2944451>
- KREJČÍ, O. 2009. *Zahraniční politika USA*. Praha: Portal, 2009, 438 s. ISBN 978-80-7431-003-4.
- LAWSON, G.-SEIDMAN, G. 2004. *The Constitution of Empire: Territorial Expansion and American Legal History*. New Heaven: Yale University Press, 2004. In: KREJČÍ, O. 2009. *Zahraniční politika USA*. Praha: Portal, 2009, 438 s. ISBN 978-80-7431-003-4.
- LIVINGSTONEOVÁ, G. 2011. *Zadní dvorek Ameriky. USA a Latinská Amerika od Monroeovy doktríny po válku s terorem*. Všeň: Grimmus. 352 s. ISBN 978-80-87461-02-0.
- MCCOY, J. L. 2015. *Jimmy Carter in Cuba*. [online] 14.8.2015. [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: <http://theconversation.com/jimmy-carter-in-cuba-46109>
- Mezhhgosudarstvennyye otnosheniya SSHA i Kuby*. (Межгосударственные отношения США и Кубы.) 2016. [online] 20. 3. 2016. [cit.13.2.2017] Dostupné na internete: <https://ria.ru/spravka/20160320/1392411837.html>
- NOVOTNÝ, A. 2011. *Teorie a prax mezinárodních vztahů*. Bratislava: Eurokodex, 2011. 480 s. ISBN 978-80-89447-37-4.

- NTI. [online] The Nuclear Threat Initiative, 2017. [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: <http://www.nti.org/>
- NYE, S, J. 2011. *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011. 300 s. ISBN 978-1-58648-892-5.
- OAS. 2017. [online] [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: <http://www.oas.org/en/>.
- Obama visits Cuba*. 2016. [online] New York Times, 20. 3. 2016. [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: <https://www.nytimes.com/interactive/projects/cp/international/obama-in-cuba/coolidge-visit-to-cuba>.
- PEREDA, C. 2016. *La victoria de Donald Trump en las elecciones del campo contra la ciudad*. [online] El País, 10. 11. 2016. [cit.15.2.2017] Dostupné na internete: http://internacional.elpais.com/internacional/2016/11/09/estados_unidos/1478724867_952520.html.
- Posle 54 let vrazhdy Kuba i SSHA vzaimno otkryli posol'stva*. (После 54 лет вражды Куба и США взаимно открыли посольства). 2015. [online] 20. 7. 2015 [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: http://news.liga.net/news/world/6220842-posle_54_let_vrazhdy_kuba_i_sshha_vzaimno_otkryli_posolstva.htm.
- Proryv blokady i vstrecha s Kastro. Spetskor o vizite Obamy na Kubu*. (Прорыв блокады и встреча с Кастро. Спецкор о визите Обамы на Кубу) 2016. [online] 22. 3. 2016 [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: <http://rian.com.ua/story/20160322/1007077073.html>.
- ROSSIYSKAYA GAZETA. (Российская Газета) 2017. [online] 6. 1. 2017 [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: <https://rg.ru/>.
- SSHA — Kuba: konets «politiki mokrykh-sukhikh nog»*. (США — Куба: конец «политики мокрых-сухих ног») [online] 15. 1. 2017 [cit.13.2.2017] Dostupné na internete: <https://regnum.ru/news/polit/2226938>.
- SSHA i Kuba ob"yavili o novoy glave v otnosheniyakh*. (США и Куба объявили о новой главе в отношениях) [online] BBC Russian, 17. 12. 2017 [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: http://www.bbc.com/russian/international/2014/12/141217_cuba_usa_normalisation.
- Trade Sanctions Reform and Export Enhancement Act of 2000 (TSRA) Program*. 2017. [online] 18. 1. 2017 [cit.15.2.2017] Dostupné na internete: <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/tsra.aspx>.
- TRADING ECONOMICS. 2017. [online] [cit.13.2.2017] Dostupné na internete: <http://www.tradingeconomics.com/>.

Uluchsheniye otnosheniy Kuby i SSHA vyzvalo turisticheskiy bum. (Улучшение отношений Кубы и США вызвало туристический бум) 2017. [online] Travel Professional Group, 6. 2. 2017 [cit.13.2.2017] Dostupné na internete: <https://www.tpg.ua/en/news/Uluchshenie-otnosheniy-Kuby-i-SSHA-vyzvalo-turisticheskiy-bum-.htm>.

United States severs diplomatic relations with Cuba. 2017. [online] [cit.14.2.2017] Dostupné na internete: <http://www.history.com/this-day-in-history/united-states-severs-diplomatic-relations-with-cuba>.

US flag raised over reopened Cuba embassy in Havana. 2015. [online] BBC, 15. 8. 2015 [cit.15.2.2017] Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-33919484>.

Vpervyye za 50 let Kuba postavila SSHA 40 tonn uglya: konets nezavisimosti? (Впервые за 50 лет Куба поставила США 40 тонн угля: конец независимости?) 2017. [online] Regnum, 25. 1. 2017. [cit.15.2.017] Dostupné na internete: <https://regnum.ru/news/economy/2231036>.